

פרי קודש היולולים

לעילוי נשמת
נכדת רבינו הגה"ק זצ"ל
מרת שיינדיל הירש בת
הגה"צ ר' בנימין זאב
קרויס ע"ה
נלב"ע כ"ד תמוז תש"מ
מרת טשאנע (הירש) בת
ר' חיים יחזקאל ע"ה
נלב"ע א' אב תשס"ח
תנצב"ה

פר' מטות מסעי תשפ"ג

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק הילל זצ"ל
אבדק"ק סאסרעגען

בס"ד, (שנה ב') גליון מס' 71

פרשת מטות מסעי

התוכחה צריכה להאמר בלשון רכה כדי שתתקבל

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

(במדבר ל, ב)

"אמירה" היא לשון רכה (רשי' שמות יט, ג). לרמז, שאף הדברים המגיעים אל ראשי המטות בדיבור קשה, עליהם להוכיח את העם באמירה רכה, "כי היכי דלקבלו מיני" (שבת לד, א; גיטין ח, א). (ח"ב קטו)

אפשר לפרש שמרמז כאן על אופן התוכחה, שעל ראשי המטות מנהיגי ישראל להוכיח את בני ישראל. "דיבור" הוא לשון קשה (מכות יא, א; רשי' במדבר יב, א ד"ה ותדבר).

על האדם לקיים את השבועה שנשבע במעי אמו להיות צדיק

אִישׁ פִּי יִדַּר נָדָר לְד' אוּ הִשְׁבַּע שְׁבַעַה וְגו' לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה

(במדבר ל, ג)

עוד מציינו שבמתן תורה השביע הקב"ה "את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה", שאף כל הנשמות העתידות לבא השביעו לקיים את כל המצוות. כמו שאמרו חז"ל (נדרים ח, א), שכל אחד "מושבע עומד מהר סיני" לקיים את התורה.

המפרשים עמדו על דיוק הלשון "נדר לד'" הי' די לומר "איש כי ידור נדר". עוד יש לדקדק אומרו "ככל" היוצא מפיו, הול"ל "כל היוצא מפיו יעשה".

ועל שבועות אלו הזהיר הכתוב, "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", אף שלא הוציא בפיו¹, יעשה 'ככל היוצא מפיו' כאילו יצא מפיו, יקיים ויעשה רצון ד', ויהי צדיק.

ואפשר לפרש שבא לרמז על השבועה שהיא רק בינו לבין ד' שאין שם אחר עמו, והיא מה שאמרו חז"ל (נדה ל, ב) שהתינוק במעי אמו כשבא לצאת לאויר העולם "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע וכו'".

משה רבינו ע"ה ציוה שעיקר כוונת הנקמה במדין תהי' עבור כבוד שמים

וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים וְגו'. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֶל הַעָם וְגו' לְתַת נִקְמַת ד' בְּמִדְיָן

(במדבר לא, א-ג)

אף שהשי"ת אמר לנקום את נקמת בני ישראל, אנו צריכים לכווין בעיקר על כבוד שמים. ולכן שלח את פנחס בראש פקודי החיל, כי הוא התחיל במצוה (במדבר רבה כב, ד), והכתוב העיד עליו (במדבר כה, יא) "בקנאו את קנאתי", שבערה בו הקנאה לכבוד שמים, ולכן שלח אותו משה, כדי שימשיך ב"נקמת ד'" במדין לשם שמים.

הדקדוקים רבו, למה שינה משה וציוה את העם "לתת נקמת ד'", הלוא השי"ת ציווהו "נקום נקמת בני ישראל". עוד יש לדקדק, למה שלח משה את פנחס למדין, ולא הלך בעצמו כמו שאמר לו השי"ת. ועוד, מעיקרא מאי קסבר פנחס ואנשי החיל שהחיו כל נקבה (לקמן פסוק ז).

על כן לא חשבו בני ישראל להרוג את הנקבות, כי חילול ד' הי' על ידי האנשים, ששלחו את נשותיהם המשועבדות להם, ואם יהרגו את הנקבות יהי' זה "נקמת בני ישראל". לכן החיו את הנקבות, להראות שכוונתם היתה ל"נקמת ד'" על חילול ד', ולא "נקמת בני ישראל".

ונראה לפרש, דבנות מדין החטיאו את ישראל וגרמו לנגף ומיתה. אך יתירה מזו, הם גרמו לחילול ד' נורא. וכוונת השי"ת היתה לנקום את נקמת בני ישראל ממדין, שעיקר הנקמה תהי' עבור מה שפגעו בבני ישראל, בניו עם קדשו.

ובזה מה דאיתא במדרש (ספרי קנו, ה), "ויאמר להם משה החייתם כל נקבה, אמר לו פינחס, רבינו כשם שהפקדתנו כך עשינו וכו'".

אך משה רבינו ע"ה רצה שעיקר כוונתם תהי' עבור כבוד שמים, לנקום על החילול ד' שגרמו המדינים, ועל כן אמר "לתת נקמת ד'",

¹ על הולד במעי אמו אמרו חז"ל (נדה שם), שפיו סתום עד שיוצא ממעי אמו. ובהר סיני היו רק הנשמות, ולא הוציאו את השבועה בפיהם.

וקשה, וכי כך ציווה משה להם להחיות כל נקבה. אלא לפי מה שנתבאר אפשר לפרש, שכוונתו היתה למה שציווה משה לנקום את "נקמת ד'" ולא את "נקמת בני ישראל", ולכן החיו כל נקבה כנ"ל. ועל זה היתה טענת משה רבינו ע"ה, דאף שעיקר הכוונה היא משום כבוד שמים, אך כמו שמצינו דכתיב (ויקרא כ, טו) "ואת הבהמה

תהרוגו", ואמרו חז"ל (סנהדרין נד, א; הו"ד ברש"י ויקרא שם) "אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל. ק"ו לאדם שיוודע להבחין בין טוב לרע, וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה וכו"², ולכן צריך להרוג גם את הגורם למכשול ובזה יעשו את רצון השי"ת. (ח"ב קיח)

מי שהוא כגור בעולם הזה יזכה להיות תושב בעולם הבא

וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת הַגְּלִיעָד לְמַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ וְגו'. אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(במדבר לב, מ - לג, א)

והנה הגורם לכל הגלויות הוא כשבני ישראל מדמים בעצמם להיות כתושבים בעולם הזה, וזהו סמיכות הפסוקים, "וישב בה", כלומר שאם נוהגים ישראל כתושבים, מיד "אלה מסעי בני ישראל" כלומר שיסעו ממקום למקום בין הגוים, ובראשי התיבות מרומזים כל הד' גלויות, א'דום מ'די ב'בל י'ון³. (ח"ב קכ, קל)

איתא בשל"ה הק' (שער האותיות אות ג' גרות, ועיין עוד בחלק תורה אור לפר' לך לך ולפר' קדושים) על הפסוק (ויקרא כה, כג) "כי גרים ותושבים אתם עמדי", כי מי שהוא כגור בעולם הזה, שיוודע שהעוה"ז הוא עולם חולף, זוכה להיות תושב בעולם הבא. ולהיפך, מי שמתנהג כאילו הוא תושב בעולם הזה, הרי שבעולם הבא יהי' כגור, עכת"ד.

מכיון שיצאו ממצרים קודם ד' מאות שנה הוצרכו לגלויות אחרות

אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(במדבר לג, א)

אחרות" (שמות רבה ג, ו), כי מפני שיוציאם ממצרים לפני זמנם יוצרכו לגלויות אחרות.

וזהו דכתיב "אלה מסעי", ועל תיבת "אלה" יש טעם "אזלא גרש"⁶, כלומר שמכיון שנתגרשו והלכו בני ישראל ממצרים קודם שנשלמו ד' מאות שנה, על כן "מסעי בני ישראל" בגלויות האחרות, המרומזים בראשי התיבות של "אלה מסעי בני ישראל" כנ"ל. (ח"ב קכב, קכו)

איתא בספרים הק' שבראשי התיבות של פסוק זה רמוזים הארבע גלויות, והיינו א'דום מ'די ב'בל י'ון.

ונראה לבאר כי הנה מבואר במדרש⁵, שסיבת הגלויות היא כי בגלות מצרים לא נשלמו ארבע מאות שנה שאמר השי"ת לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, וזאת מפני שלא יכלו להתממה עוד במצרים, על כן הוצרכו להשלים השנים בגלויות האחרות. וזהו שאמר השי"ת למשה, "אהי' עמהם בגלות זו ואהי' עמהם בגלויות

כל הגלויות והצרות באים בהשגחה מאיתו ית"ש

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ד'

(במדבר לג, ב)

בכל זמן שיהיו, הכל מדוקדק ומושגח בהשגחה פרטית מאיתו ית"ש, ובל נאמר מקרה הוא חלילה.

וכשם שהתקיים בנו "על פי ד' יסעו" (במדבר ט, יח), כן יתקיים בנו בקרוב "על פי ד' יחנו" (שם), בגאולה השלימה במהרה בימינו. (ח"ב קכב)

יש לפרש בהקדם מה שכתב השל"ה הק' (תורה שבכתב פר' מסעי מאמר מלחמות ה'), שכל המסעות שנסעו בני ישראל במדבר מרמזים על הגלויות שגלו ישראל במשך הדורות.

ולפי זה אפשר לומר, שלכן כתיב כאן "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ד'", ללמדנו שכל הגלויות וכל הצרות של עם ישראל

ביום ו' עש"ק יחול היארצייט של
מרת ייטל בת הרה"ח ר' דב ישעיה (גוויירץ) בן מרת מרים רחל ע"ה בת רבינו הגה"ק זי"ע
נלב"ע כ"ה תמוז תשל"ג
היות ולא זכתה לצאצאים, נא ללמוד ולהתפלל לעילוי נשמתה

² א"ה. עיין סנהדרין שם שנתנו עוד טעם להריגת הבהמה, והוא כדי שלא יהיה בזיון לחוטא, שיאמרו "זו היא שנסקל פלוני על ידה". ולפי זה אפשר לפרש לדרכו של רבינו הגה"ק זצ"ל, שיש בהריגת הגורם למכשול משום "נקמת ד'", כדי שלא יהיה חילול ד', שיאמרו אלו שהכשילו וכו'.
³ עיין עוד בסמוך פר' מסעי ד"ה אלה.
⁴ רבינו הגה"ק זצ"ל ציין לספר הפלאה, אבל לא מצאתי דבר זה בספרי בעל הפלאה, ובספ"ק הובא ענין זה בשם ספר מגלה עמוקות פר' וישב ד"ה לך נא ראה ופר' ואתחנן אופן ר"מ.
⁵ רבינו הגה"ק זצ"ל ציין לילקוט פר' בא רמז קצ ור"פ בשלח, ורעיון זה נמצא בספר קדושה וברכה להגה"ק רבי נפתלי כץ (נדפס בשנת תס"ו) למסכת ברכות דף ט' ע"ב, וביערות דבש ח"ב דרוש ו' ד"ה והנה עוד יש לפרש בקרא.
⁶ רבינו הגה"ק זצ"ל כתב שתיבות "אלה מסעי" מוטעמות ב"קדמא ואזלא", והרמז הוא, שכיון שהקדימו ללכת ממצרים לכן הוצרכו לד' גלויות. אך לפי המסורת שלפנינו הטעם על תיבת "אלה" הוא אזלא גרש, והרמז הוא כמו שכתבתי בפנים.

"לזאת אהובי בני רחימי לכבדני בתורה ומעשים טובים, אשר
היא חיינו ואורך בעולם הזה ובעולם הבא..."
(שם בהקדמה)

"...ולבני ד' יאריך ימיכם ושנותיכם בניעימים עם כל אשר
לכם, להזכירני לטובה לקבוע עתים לתורה בכל יום ויום..."
(קודש הילולים בהקדמה)

יומא דהילולא

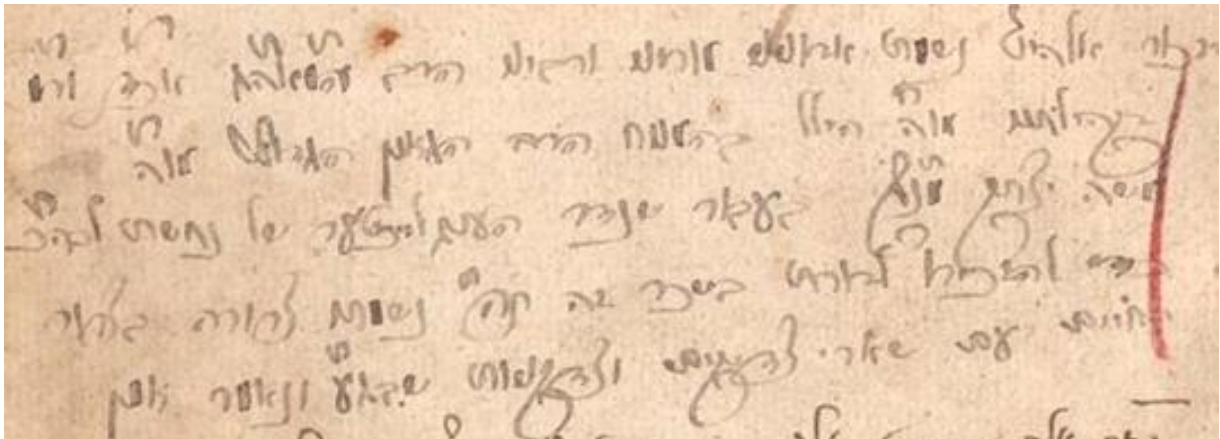
לקראת יומא דהילולא רבה של רבינו הילל הזקן זצ"ל אבדק"ק אייבשיץ
(אבי אביו של רבינו הגה"ק זצ"ל)

נלב"ע כ"ה תמוז תקס"ט רבי הילל פאללאק, המכונה ע"י הגה"ק רבי מרדכי באנעט זצוק"ל בתואר "רבי הילל הזקן", נולד בשנת תצ"ט, לאביו הג"ר יצחק איצק, שניהן לימים כאב"ד גאייא, בנו של הג"ר ליזר פאללאק אב"ד טאטיץ. אמו הצדקת מרת סלאווע היתה בתו של רבי יששכר בער בק מפרוסטיץ. בהגיעו לפרקו נשא רבי הילל את מרת היצל, בתו של הגה"ק רבי בנימין וואלף רייכליס, בעל 'דברי התענוגים', שהיה ראש ב"ד דק"ק ניקלשבורג, ומשם עלה לכהן כאב"ד דק"ק שאפי.

רבי הילל הזקן כיהן במשך שנים רבות כאב"ד אייבשיץ. מהתואר "אב בית דין וריש מתיבתא" שנכתב עליו, ראה להלן, משמע שהחזיק גם ישיבה והרביץ בה תורה לתלמידים. הג"ר יוסף לערנר-ליכטנשטיין שהיה לימים גיסו, כשנשא את בתו השניה של הגה"ק רבי בנימין וואלף רייכליס, גם הוא היה מתלמידיו. וכך הוא כותב בספרו עונג נפש [המצורף לדברי התענוגים], בתחילת פרשת וישלח: "ומר גיסי הרב הה"ג מוהר"ר הלל נר"ו אב"ד דק"ק אייבשיץ יע"א היה אומר בפשיטות וכו'. שמעתי לתרץ כאשר למדתי אצלו, בסגנון חמינו זצ"ל". פרטים נוספים מתולדותיו ודברי תורה בשמו הובאו בגליונו אשתקד, גליון 21 לפר' מטות. המעוניין לקבלו יפנה לכתובת המייל הרשומה מטה.

רבינו הילל הזקן נפטר בכ"ה תמוז תקס"ט, בהיותו בן שבעים, ומנוחתו כבוד בבית החיים "הישן" של קהילת אייבשיץ. בן-בנו רבי אליעזר, הגה"ק רבינו הילל זי"ע אב"ד סאסרעגן, נולד בתוך השנה לפטירתו ונקרא בשמו. כמו כן נקרא בשמו נינו, הגה"ק רבינו הילל ליכטנשטיין זי"ע אב"ד קאלמייא, שנולד בשנת תקע"ה.

לפנינו העתק מפנקס האזכרה של קהילת אייבשיץ, בו נכתבו שמותיהם של נכבדים ונדיבים שונים, שגבאי הקהילה הזכירו את נשמותיהם במועדים הקבועים לכך.

זכור אלה-ים נשמת אדונינו מורינו ורבינו הרב המאה"ג [המאור הגדול] אב"ד ור"מ דקהילתנו מו"ה הילל בהמנוח הרב הגאון הגדול מו"ה משה⁷ יצחק מנ"ק [מניקלשבורג⁸] בעבור שנדב הענגלייכטער [- נברשת תלויה להדלקת נרות] לבה"כ [לבית הכנסת] כדי להזכירו לדור[ו]ת. בשכר זה תה[א] נשמתו צרורה בצרור החיים עם שארי צדיקים וצדקניות שבג"ע [שבגן עדן] ונאמר אמן.

התודה והברכה לש"ב הר"ר יוסי (יוסף חיים) כרמלי הי"ו על מציאת מסמך זה.

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

נא להתפלל לרפואת נכדת רבינו הגה"ק זי"ע
מרת אסתר בת מירש (לייפר)
בתוך שאר חולי ישראל

⁷ לעת עתה מצאנו רק במסמך זה, וכך גם נחקק על מצבתו של רבי הילל הזקן, ששם אביו היה ר' משה יצחק. אמנם בפנקס קהילת גייא הוא חותם רק בשם 'יצחק', ועל גבי מצבתו שהיתה בביה"ח הישן בפרעשבורג נחקק שמו 'איצק'.

⁸ ככל הידוע, אביו רבי יצחק איצק היה גר בפרוסטיץ עד שעבר לכהן כרבה של גייא. יתכן שציון העיר 'מנ"ק' מתייחס לרבי הילל הזקן עצמו, שאולי התגורר אחרי נישואיו בניקלשבורג, עיר מגוריו חותנו הג"ר וואלף רייכליס, שניהן שם כראב"ד עד שנת תקט"ז, וגם כל בני משפחתו היו גרים שם. והדברים עדיין צריכים בירור.

"עיקר כיבוד אב ואם לעשות רצון אבינו שבשמים כי זה נחשב לאבות כאילו המה עושים, והעיקר לקבוע עתים בכל יום ויום לתורה..." (שם בהקדמה)

"...מי שזכה להיות לו בנים וחתנים צדיקים וכו' המעשים שלהם יהיו לו למשען בעולם הבא וכו' ואין לנו חסד גדול מזוה..." (עפ"י קודש הילולים בהקדמה)

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבינו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים"
חותנו של רבינו הגה"ק הילל הזקן זצ"ל אב"ד אייבשיץ

בדין הנודר לחבירו אין מתירין לו אלא בפניו

'איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'

(במדבר ל, ג)

לישב עמו, וכשבועת צדקיהו לנבוכדנצר, שהיתה לתועלתו כדי שלא יבזוהו, אז אין מתירין אלא בפניו, ורק מדעתו - בהסכמתו של מי שנדרו עבורו. והטעם שהסנהדרין התירו לצדקיהו שלא בפניו ושלא מדעתו של נבוכדנצר, כיון שלדבר מצוה מתירים, ומצוה היה עליהם לקיים את דבר המלך.

ולפי זה, קל וחומר בן בנו של ק"ו, שכדי לקיים את דברי הקב"ה, היה יכול משה להתיר נדרו שלא בפניו של יתרו. וקושיא זו היא באמת על הגמרא - ולא רק על הר"ן. וצריך לומר שיש חילוק ביניהם, דבשלמא לגבי צדקיהו, היו מוכרחים הסנהדרין לקיים את מצוותו, ולא היו יכולים להתיר לו את השבועה באופן אחר. אבל לגבי משה, היה יכול הדבר להיעשות בהיתר, דהיינו שהקב"ה היה שולח איש אחר למצרים. ולכן סירב משה רבינו בכל מיני טענות, עד שאמר 'שלח נא ביד תשלח', פירש רש"י, "ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן". ולא אמר שאינו יכול לעבור על נדרו, כדי שלא יתיר לו הקב"ה את הנדר שלא בפניו של יתרו.

ומוכן מדוע נאמר, 'כי מתו כל האנשים וגו', וכי משה לא האמין שהקב"ה ישמרהו, כמו שהצילו מחרב פרעה. אלא כיון שיתרו הדירו למשה שלא ישוב למצרים, משום שחשש מפני האנשים המבקשים להורגו, לכן נאמר לו 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך', כדי שיתרצה יתרו להתיר הנדר, וקל להבין.

(דברי התענוגים פר' שמות אות צ)

מצינו במדרש (איכה רבה ב, יד), א"ר אלעזר, אל תהי פרשת נדרים קלה בעיניך, שע"י פרשת נדרים נהרגו סנהדרי גדולה. צדקיהו מצאו לנבוכדנצר, שהיה תולש בשר ארנבת ואכלה חיה. השביעו נבוכדנצר שלא יגלה זאת, אבל צדקיהו עבר על השבועה, וימרוד צדקיהו במלך בבל. מיד בא נבוכדנצר ויצאו סנהדרי גדולה לקראתו. כיון שראה אותם, אמר להם דרשו לי את התורה, היו קורין פרשה ופרשה ומתרגמין אותה לפניו. וכיון שהגיעו לפרשת נדרים, 'איש כי ידור נדר', אמר להם, ואם רוצה לחזור בו מנדרו הוא יכול. אמרו לו, ילך אצל חכם ומתיר לו את נדרו. אמר להם, דומה אני שאתם התרתם לצדקיהו השבועה שנשבע לי. מיד גזר והורידן לארץ, הה"ד (איכה ב, כ) 'ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון וכו'. מה עשו להם, קשרו שערן בזנבי סוסיהם והיו מריצין אותם מירושלם ועד לוד, הה"ד 'הורידו לארץ ראשן בתולות ירושלים'.

איתא בגמרא (נדרים סה.), המודר הנאה מחבירו, אין מתירין לו אלא בפניו וכו', דכתיב (שמות ד, יט) 'ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים'. אמר לו, במדין נדרת - ליתרו, שלא לשוב למצרים, לך והתר נדרך במדין - בפניו של יתרו. ועוד מובא בגמרא (שם), שנבוכדנצר שאל את הסנהדרין, האם אפשר להתיר רק בפניו - של מי שנשבע לו, או אפילו שלא בפניו. אמרי ליה, בפניו. אמר להם, ומדוע לא אמרתם זאת לצדקיהו. מיד, 'ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון וכו'.

וכתב הר"ן, דדוקא כשנדר לצורך חבירו, כמו משה שנדר ליתרו

ברכת מזל טוב

לצאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל

הרה"ח ר' מרדכי הערשקאוויטש הי"ו ובנו הרה"ח חיים יחזקאל הי"ו ולנכדו הרה"ח ר' ארי' לרגל אירוסי הנכד-הבן החתן יהודא ני"ו עב"ג בת הרה"ח ר' משה קויפמאן מקרית יואל מאנרא הרה"ח ר' מרדכי הערשקאוויטש הי"ו ובנו הרה"ח ר' יצחק דב הי"ו ונכדו הרה"ח ר' דוד ביקעל הי"ו ונינו הרה"ח ר' ישראל דוד זויזער הי"ו לרגל הולדת הנין-הנכד-הבן ני"ו הרה"ח ר' משה הערש בנימין הי"ו וחתנו הרב חיים עבי אייזנבאך הי"ו ונכדו הרה"ח ר' שמעון דב קרישבסקי הי"ו לרגל הולדת הנין-הנכד-הבן יהי רצון שיזכו לרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה לתפארת אבות, הם וכל משפחתם, ויתקיים בהם במהרה "בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם", אמן.

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים, להנצחה והודעה על שמחה

נא לשלוח לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.